

Toespraak Dodenherdenking op 4 mei 2025

Burgemeester Tjapko Poppens van Gemeente Amstelveen

Dames en heren, beste Amstelveners,

Op 5 april was ik bij de opening van de tentoonstelling 'Amstelveen 80 jaar bevrijd' in Museum Cobra. Ik zag veel foto's van Duitse militairen in Amstelveen, vanwege de nabijheid van Schiphol. Ook veel foto's van de bevrijding. Blijfe mensen bij de intocht van de Canadezen in onze stad.

Van de lege magen in de hongerwinter, de onderduikers achter gesloten gordijnen, de stille straten tijdens spertijd en de luchtalarmen zijn geen foto's. Van die gebeurtenissen getuigen onder meer de bonnenboekjes vanaf 1943, toen er al een grote schaarste aan levensmiddelen was. Getuigt ook het verhaal van Piet Tijsterman die zijn leven waagde door met zijn schip brandstof en voedsel uit de omgeving op te halen. De voedseltekorten waren in april en mei '45 zo nijpend dat de Duitsers voedseldroppingen van de geallieerden toestonden. Ook boven Schiphol. Poedermelk, margarine, eipoeder en sigaretten.

De beelden en voorwerpen op deze tentoonstelling laten goed zien hoe de oorlog iedereen raakte. Net als de persoonlijke verhalen, zoals over Jan van Hulst die samen met zijn vriend Arie de Froe, zijn Joodse schoonfamilie en daarmee zijn vrouw en dochters wist te redden van deportatie door hen als niet-Joods te laten registreren. En daarna op dezelfde wijze nog eens vele andere Joden redde. Een daad van ongelooflijke moed en medemenselijkheid.

Mensen zoals Jan van Hulst kozen in deze moeilijke tijd voor menselijkheid en verzet, ondanks alle risico's. Toen één van zijn dochters er later naar vroeg, haalde hij zijn schouders op en zei: "Wat had ik anders moeten doen?" Iedereen heeft zich wel eens de vraag gesteld: wat zou ik gedaan hebben in zo'n situatie? Welke keuze zou ik maken? En wat zijn dan de risico's voor mijzelf en mijn familie? Het gezin van Jan van Hulst kon nog op tijd onderduiken, toen ze verraden werden.

De familie Blokland die onderduikers in hun huis aan de Heemraadschapslaan verborg, had dat geluk niet. Riet Blokland werd op 4 februari 1944 opgepakt, omdat de Duitsers, eigenlijk op zoek naar haar man, hem niet thuis aantroffen. Riet stierf een jaar later in vrouwenkamp Ravensbrück.

Beelden en verhalen houden de herinneringen aan de oorlog levend. Zo vertelde Amstelvener Joop Levy jarenlang op basisscholen over zijn ervaringen als onderduikkind. Zijn verhaal is nu opgenomen in het '4 en 5 mei Denkboek' van Nationaal Comité 4 en 5 mei dat leerlingen van de basisscholen kregen in het kader van 80 jaar vrijheid. Het heet niet voor niets een 'Denk' boek, want het is bedoeld om kinderen te laten nadenken over oorlog en vrijheid. De generatie die de oorlog echt heeft meegemaakt, zijn de laatste kinderen van toen. Straks kunnen mensen zoals Joop Levy hun verhaal niet meer zelf vertellen. Dan moeten wij ervoor zorgen dat ze niet worden vergeten.

Deze tijd vraagt om aandacht voor deze verhalen. Want onze kinderen zien weer oorlog om zich heen. In hun klas zitten soms kinderen die zelf een oorlog hebben meegemaakt. Zo vertelt de 9-jarige Roman in kinderkrant Amstel Kids hoe hij met zijn moeder Oekraïne ontvluchtte. Hij herinnert zich de angstige treinreis uit zijn geboorteland en wordt verdrietig als hij de beelden van de oorlog op de televisie ziet. Zijn grootste wens is zijn vader die nog in Oekraïne is, na drie jaar weer te zien.

Vandaag herdenken wij alle mensen die omkwamen tijdens de Tweede Wereldoorlog en alle oorlogen en conflicten daarna. Morgen vieren we dat we 80 jaar in vrijheid mogen leven. De vrijheid die wij in 1945 terugkregen, lijkt nu minder vanzelfsprekend te zijn. Daarom is het belangrijker dan ooit om samen te herdenken.

Herdenken begint met het vermogen om ons te verplaatsen in de omstandigheden en dilemma's van toen. Zeg je ja of nee, kom je in actie of laat je het gebeuren? Hoe blijf je mens in moeilijke omstandigheden? Lastige vragen. Hoe kunnen we hiervan leren zonder te veroordelen?

Als we dat vertalen naar nu, wat zien we dan vandaag gebeuren? En wat doen we daarmee? Laten we het dichtbij huis houden. Wat doen we als we onrecht, agressie of discriminatie zien? Welke woorden kiezen we op social media? Hoe gaan we met elkaar om in de politiek, het verkeer, op school of het sportveld? We hebben daar een keuze in. We kunnen het 'anders' doen: respectvol met elkaar omgaan, naast elkaar staan in plaats van tegenover elkaar, luisteren en in gesprek gaan met elkaar in plaats van alleen je eigen standpunt horen. En onze kinderen met deze waarden opvoeden.

Als we respectvol met elkaar omgaan, blijft vrijheid van ons allemaal en niet alleen van de eigen groep. Herdenken helpt ons bewust te blijven van wat er kan gebeuren als we dat niet meer doen.

Laten we, in Amstelveen, met elkaar de verantwoordelijkheid nemen voor onze vrije samenleving. Want als je vrijheid niet deelt, verdwijnt ze.